

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
& ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ :
ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ : ΜΑΡΙΑ ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θέσεις εργασίας και κοινωνική πολιτική	2-8
Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας για όλους :	
η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση	9-15
Η επένδυση της Ευρώπης στον άνθρωπο :	
Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	16-23
Ευκαιρίες, ασφάλεια, προστασία και δικαιώματα :	
Η πολιτική της ΕΕ για τους μισθωτούς και τους αυτοαπασχολούμενους	24-32
Το μέλλον της κοινωνικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση	33-36
Ίσες ευκαιρίες και ίσα δικαιώματα : η πολιτική της ΕΕ για την	
ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών	37-42
Η καταπολέμηση των διακρίσεων και του αποκλεισμού	43-46
Η πορεία προς τα εμπρός : η ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης	
και η κοινωνική πολιτική πέραν του 2000	47-48

Ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης
και κοινωνική πολιτική :
μια πολιτική για τον άνθρωπο

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θέσεις εργασίας και κοινωνική πολιτική

Ο στόχος της ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση και την κοινωνική πολιτική είναι η προώθηση αξιοπρεπούς ποιότητας ζωής και επιπέδου διαβίωσης για όλους σε μια ενεργό και υγιή κοινωνία, χωρίς αποκλεισμούς. Έως σήμερα συνέβαλε στην βελτίωση της ζωής εκατομμυρίων πολιτών της Ε.Ε, συμπεριλαμβανομένων των ανέργων, των ηλικιωμένων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των κοινωνικά αποκλεισμένων, των ατόμων που αντιμετωπίζουν διακρίσεις στην αγορά εργασίας καθώς και πολλών άλλων.

Χάρη σε αυτό που έγινε γνωστό ως το «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο», οι πολίτες στην Ε.Ε. δεν εγκαταλείπονται στο έλεος των δυνάμεων της αγοράς. Αντίθετα, έχουν πρόσβαση σε έναν από τους ισχυρότερους ιστούς κοινωνικής ασφάλειας στον κόσμο. Αυτό οφείλεται στο ότι η Ε.Ε. πιστεύει ακράδαντα ότι, ενώ ο ισχυρός ανταγωνισμός μεταξύ των εταιρειών είναι αναγκαίος για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης, το αναπτυγμένο αίσθημα αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών είναι εξίσου ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία μιας σταθερής κοινωνίας και μιας ευρύτερα κατανεμημένης ευημερίας.

Πως η Ε.Ε. θέτει σε εφαρμογή την πολιτική της για την απασχόληση και την κοινωνική πολιτική ;

Η Ε.Ε. δεν ασκεί μόνη της την ευρωπαϊκή πολιτική για την απασχόληση και την κοινωνική πολιτική ούτε φέρει την αποκλειστική ευθύνη γι' αυτήν. Η κοινωνική πολιτική είναι

βάσιμη αρμοδιότητα των κρατών μελών. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η Ευρώπη ασχολείται μόνο με ζητήματα όπου είναι σκοπιμότερη μια κοινοτική λύση. Έως σήμερα η Ε.Ε. έχει καθарίσει μόνο τα ελάχιστα πρότυπα και τα ελάχιστα δικαιώματα. Συνεπώς, τα κράτη μέλη μπορούν να εγκρίνουν κανόνες και κανονισμούς οι οποίοι να υπερβαίνουν τις ευρωπαϊκές διατάξεις για τα κοινωνικά θέματα.

Η επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων της Ευρώπης απαιτεί τη συνδυασμένη συμμετοχή κατά το δυνατόν περισσότερων συντελεστών, γεγονός που αποτελεί το λόγο για τον οποίο η ευρωπαϊκή πολιτική για την απασχόληση και η κοινωνική πολιτική ασκείται τόσο σε σύνδεση με τα κράτη μέλη όσο και σε συνεργασία με ενώσεις και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι οργανώσεις αυτές συγχωνεύθηκαν προκειμένου να δημιουργήσουν την «πλατφόρμα των ευρωπαϊκών κοινωνιών ΜΚΟ», που συμβάλλει με τη διατύπωση γνώμων και ιδεών στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής. Οι ΜΚΟ είναι επίσης ικανοί και σημαντικοί εταίροι της ΕΕ όσον αφορά την εφαρμογή μέτρων κοινωνικής πολιτικής και συνιστούν έναν ζωτικό δεσμό μεταξύ της Ε.Ε και των πολιτών της μέσω των επαφών αυτών, οι οποίες συχνά αναφέρονται ως ο «διάλογος των πολιτών». Η αποστολή της πολιτικής απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής περιλαμβάνει την περαιτέρω ανάπτυξη του διαλόγου των πολιτών καθώς και του «κοινωνικού διαλόγου», δηλαδή

διαπραγματεύσεις μεταξύ των κοινωνικών εταίρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ποιος είναι ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων ;

Οι κοινωνικοί εταίροι είναι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και οι οργανώσεις των εργοδοτών. Οι ευρωπαϊκές κεντρικές οργανώσεις τους διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο συνεισφέροντας, με βάση καθιερωμένες διαδικασίες, στη διαμόρφωση και στην ουσία της ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής. Το 1985, η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Εργοδοτών (UNICE) , η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικαλιστικών Οργανώσεων (ETUC) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημόσιων Επιχειρήσεων (CEEP) συμφώνησαν να συνεργάζονται σε τακτική βάση.

Η συμφωνία για την κοινωνική πολιτική του 1992 μετέτρεψε τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργοδοτών σε εξειδικευμένους συμβούλους των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Ωστόσο, η συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997 τους κατέστησε από κοινού αρμόδιους λήψης αποφάσεων. Όταν οι κοινωνικοί εταίροι συνάπτουν συμφωνίες, μπορούν πλέον να τις υποβάλλουν στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα για να μετατραπούν σε ευρωπαϊκό δίκαιο. Οι οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών απέκτησαν έτσι μεγαλύτερη σημασία όσον αφορά την πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική. Κατέστησαν εταίροι - μια σημαντική προϋπόθεση, εάν θέλουμε η πολιτική να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της οικονομικής και κοινωνικής αλλαγής στην Ευρώπη.

Ποιος είναι ο αντίκτυπος της διεύρυνσης της Ε.Ε. ;

Η Ε.Ε. διαπραγματεύεται τη διεύρυνση με δώδεκα χώρες που έχουν υποβάλει αίτηση προσχώρησης στην Ε.Ε. (οι περισσότερες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης). Η προσχώρηση νέων κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά μια πρόκληση, όχι μόνο από οικονομική άποψη αλλά και από την άποψη της κοινωνικής πολιτικής, καθώς το επίπεδο διαβίωσης στις περισσότερες υποψήφιας χώρες είναι χαμηλότερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε. Οι προβληματισμένοι πολίτες της Ε.Ε. μπορούν κάλλιστα να αναρωτηθούν τι θα συμβεί με την κοινωνική συνοχή της Ε.Ε. όταν αυτή θα αποτελείται από πολύ περισσότερα κράτη μέλη από τα σημερινά δεκαπέντε. Ιδίως σε εκείνα τα κράτη μέλη που έχουν κοινά σύνορα με μια υποψήφια χώρα, οι άνθρωποι φοβούνται σημαντική εισροή εργαζομένων που, όπως θεωρούν, θα ασκούσε πίεση στα κοινωνικά συστήματα. Στην πραγματικότητα, όμως υπάρχουν ελάχιστοι λόγοι υπερβολικών φόβων, καθώς η Ε.Ε. ακολουθεί μια προενταξιακή στρατηγική που ενισχύει την προσέγγιση των κοινωνικών δικαιωμάτων πριν ακόμη από την προσχώρηση.

Οι υποψήφιας χώρες πρέπει να εφαρμόσουν προοδευτικά τους κανόνες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας περί κοινωνικής πολιτικής, προκειμένου να τους επιτραπεί να προσχωρήσουν. Η ΕΕ βοηθά τις υποψήφιας χώρες να εκσυγχρονίσουν τα κοινωνικά τους συστήματα μέσω των «εταιρικών σχέσεων προσχώρησης», οι οποίες περιλαμβάνουν σημαντική χρηματοοικονομική

υποστήριξη από την ΕΕ και ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας. Τα προγράμματα της Ε.Ε. σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση, π.χ., έχουν ανοίξει για συμμετέχοντες από τις χώρες αυτές. Έτσι, η προενταξιακή στρατηγική της Ε.Ε. ωφελεί τους πολίτες των μελλοντικών κρατών μελών και, μακροπρόθεσμα, και την κοινωνική σταθερότητα της Ε.Ε.

Τι σημαίνει η συνθήκη του Άμστερνταμ για την πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική ;

Η συνθήκη του Άμστερνταμ που υπογράφηκε το 1997 και τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 1999 αποτέλεσε μια σημαντική καμπή για την ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική. Στο Άμστερνταμ, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων πρόσθεσαν στη Συνθήκη ένα ολόκληρο κεφάλαιο για την απασχόληση και, για πρώτη φορά, διακήρυξαν ότι η πολιτική απασχόλησης είναι κοινή ευρωπαϊκή αποστολή.

Η Συνθήκη έδωσε νέες διαστάσεις στην ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική. Παραδειγματος χάρη, η Ε.Ε. μπορεί πλέον να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων ή για να βοηθήσει τα κοινωνικώς αποκλεισμένα άτομα να επανενταχθούν, εκφράζοντας έτσι τη δέσμευσή της για μια κοινωνία της ενσωμάτωσης.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ είναι επίσης σημαντική κατά το ότι έχει καταστήσει την πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική πραγματικά πανευρωπαϊκή. Στη δεκαετία του 1990, τα περισσότερα μέτρα κοινωνικής πολιτικής της Ε.Ε. βασιζόνταν στη συμφωνία για την

κοινωνική πολιτική που επισυναπτόταν ως πρωτόκολλο στη συνθήκη για την Ε.Ε. του 1992 και στον κοινοτικό χάρτη των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων που εγκρίθηκε από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων το 1989. Τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων όπως διακηρύχθηκαν από τις κυβερνήσεις περιλάμβαναν την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, την κατάρτιση και την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών. Ενώ ο χάρτης δεν ήταν νομικά δεσμευτικό όργανο, η συμφωνία για την κοινωνική πολιτική εξασφάλιζε ότι η Ε.Ε ήταν σε θέση να αναλάβει δράση στους κοινωνικούς τομείς που κάλυπτε ο χάρτης. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν υπέγραψε ούτε το χάρτη ούτε την συμφωνία για την κοινωνική πολιτική. Ως εκ τούτου, ένα τμήμα της νομοθεσίας της Ε.Ε. στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής ήταν εφαρμοστέο μόνο στα 14 από τα 15 κράτη μέλη. Η συνθήκη του Άμστερνταμ έδωσε τέλος σε αυτήν την ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής δυο λαχυτήτων στην Ε.Ε.

Η συμφωνία αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της Συνθήκης και οι διατάξεις της εφαρμόζονται αδιακρίτως σε όλα τα κράτη μέλη. Όλοι οι πολίτες της Ε.Ε. μπορούν πλέον να βασιστούν στη νομοθεσία για την κοινωνική πολιτική που εγκρίθηκε από την Ε.Ε. στη δεκαετία του 1990 και εφαρμόζεται αναδρομικά στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Τι είναι το πρόγραμμα κοινωνικής δράσης ;

Το 1993 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε διαβούλευση ευρέως φάσματος σχετικά με το μέλλον της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής. Ο σκοπός της ενέργειας

αυτής - που βασίστηκε στο Πράσινο και στο Λευκό Βιβλίο για την κοινωνική πολιτική του 1993 και 1994 - ήταν η ανάπτυξη μιας ευρύτερης, καινοτόμου και μακρόπνοης προσέγγισης στην ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική. Το αποτέλεσμα ήταν το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα κοινωνικής δράσης, 1995-1997.

Βασιζόμενο στα επιτεύγματα του πρώτου προγράμματος και στη νέα ώθηση που δόθηκε από τη διαδικασία απασχόλησης και τη συνθήκη του Άμστερνταμ, το πρόγραμμα κοινωνικής δράσης 1998-2000 καθόρισε ένα νέο πλαίσιο για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής. Οι βασικοί του στόχοι ήταν η προώθηση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς και η προετοιμασία των ατόμων για τον μεταβαλλόμενο κόσμο της εργασίας σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης και τεχνολογικής αλλαγής. Συγκέντρωσε τους βασικούς άξονες δράσης σε τρία κύρια θέματα : θέσεις εργασίας, δεξιότητες και κινητικότητα, ο μεταβαλλόμενος κόσμος της εργασίας και η κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς. Αυτό το πλαίσιο δράσης για την κοινωνική πολιτική εφαρμόστηκε από κοινού με την ευρωπαϊκή στρατηγική απασχόλησης, που εγκρίθηκε στο Άμστερνταμ το 1997.

Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας για όλους: η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, η υψηλή ανεργία είναι το πιο σοβαρό κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα για όλα σχεδόν τα κράτη μέλη. Ο ένας στους δέκα πολίτες της Ε.Ε. αναζητεί μάταια εργασία. Το ποσοστό απασχόλησης ανέρχεται σε 61% δηλαδή σχεδόν 10 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από το αντίστοιχο ποσοστό των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας. Αν και έχουν δημιουργηθεί εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας στην Ε.Ε., εκατομμύρια πολίτες εξακολουθούν να μην μπορούν να βρουν δουλειά και περισσότεροι από τους μισούς από όλους όσοι αναζητούν θέση εργασίας είναι άνεργοι για περισσότερο από ένα χρόνο. Επιπλέον της καθαρής έλλειψης θέσεων εργασίας, κάποιες ομάδες του πληθυσμού αντιμετωπίζουν ειδικές δυσκολίες στην αγορά εργασίας : οι μακροχρόνια άνεργοι, οι νέοι, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι γυναίκες και οι εθνικές μειονότητες. Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στην Ευρώπη είναι περίπου 20% χαμηλότερο από το ποσοστό των ανδρών. Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες το ποσοστό αυτό είναι ακόμη χαμηλότερο – περίπου 30% κάτω από τον ευρωπαϊκό συνολικό μέσο όρο. Επομένως, ο στόχος της ΕΕ δεν είναι μόνο να εξασφαλίσει τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας στην Ε.Ε., αλλά και να παράσχει καλύτερες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας για τις ομάδες του πληθυσμού που έως σήμερα μειονεκτούσαν.

Ε.Ε

Γεωργία		Βιομηχανία	Υπηρεσίες	Άνεργοι
3,0%		17,8%	39,7%	39,5%

ΗΠΑ

Γεωργία		Βιομηχανία	Υπηρεσίες	Άνεργοι
2,0%		17,7%	54,3%	26,%

Η απασχόληση ανά τομέα : Ποσοστά του συνολικού πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, 1997. Στην κατηγορία «άνεργον» περιλαμβάνονται άνεργοι που αναζητούν εργασία και οι πολίτες εκτός της αγοράς εργασίας.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 κατέστη σαφές ότι η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της δεν επαρκούσε για να λύσει τα διαρθρωτικά προβλήματα που επηρέαζαν τις αγορές εργασίας της Ε.Ε. Το Λευκό Βιβλίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση προκάλεσε έντονες συζητήσεις από το 1993 και μετά σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ θα μπορούσε να εξασφαλίσει βιώσιμες θέσεις εργασίας και καλύτερες ευκαιρίες για τα μειονεκτούντα άτομα που αναζητούσαν εργασία. Από τη συζήτηση αυτή προέκυψε η «ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση» όπως διατηρήθηκε και στη συνθήκη του Άμστερνταμ. Στη σύνοδο κορυφής του Λουξεμβούργου, το 1997, οι ευρωπαίοι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων χάραξαν για πρώτη φορά «κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση» με στόχο την ανάπτυξη μιας πιο ενεργού από ό,τι κατά το παρελθόν πολιτικής για την αγορά εργασίας. Αντί της επικέντρωσης αποκλειστικά στη

στήριξη του εισοδήματος των ανέργων, τα προληπτικά μέτρα ήταν αυτά που αποτέλεσαν την προτεραιότητα με έμφαση στην απασχολησιμότητα των ατόμων που αναζητούν εργασία, στο επιχειρηματικό πνεύμα, στην προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων και των εργαζομένων στην οικονομική και τεχνολογική αλλαγή και στην ισότητα των ευκαιριών γυναικών και ανδρών και ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Απασχολησιμότητα

Αναφέρεται στις δεξιότητες των ατόμων που αναζητούν εργασία. Η κατάρτιση, η περαιτέρω κατάρτιση ή επανακατάρτιση και οι ορθές συμβουλές σταδιοδρομίας είναι τα μέσα με τα οποία οι κυβερνήσεις μπορούν να εξασφαλίσουν ότι τα άτομα που αναζητούν εργασία έχουν τις δεξιότητες και την εξειδίκευση που απαιτεί η αγορά εργασίας. Οι στόχοι είναι οι εξής :

- Σε όλους τους νέους πρέπει να προσφέρεται κατάρτιση, επιμόρφωση, απασχόληση ή πρακτική άσκηση πριν να συμπληρώσουν έξι μήνες ανεργίας.
- Στους άνεργους ενηλίκους πρέπει να προσφέρεται μια καινούργια αρχή, ειδικότερα μέσω της περαιτέρω κατάρτισης και του επαγγελματικού προσανατολισμού πριν να συμπληρώσουν δώδεκα μήνες ανεργίας.
- Τουλάχιστον ο ένας στους πέντε άνεργους πρέπει να έχει δυνατότητα επιμόρφωσης ή περαιτέρω κατάρτισης.
- Το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου πρέπει να μειωθεί και πρέπει να δημιουργηθεί ένα σύστημα μαθητείας ή να βελτιωθεί το υφιστάμενο σύστημα.

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών μπορούν να επιτύχουν τους στόχους αυτούς, μόνον εάν οι οργανώσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων συνάψουν συμφωνίες για την αύξηση του αριθμού των πρακτικών ασκήσεων, των μαθητιών, των δυνατοτήτων επιμόρφωσης και των άλλων δυνατοτήτων απόκτησης δεξιοτήτων.

Επιχειρηματικό πνεύμα

Εάν θέλουμε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, είναι σημαντικό να απλουστεύσουμε τις συνθήκες λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η πρόθεση των χωρών της ΕΕ είναι συνεπώς να καταστήσουν ευκολότερη τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης και την αυτοαπασχόληση, μέσω :

- Του προσδιορισμού των υφιστάμενων εμποδίων στη δημιουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των τυχόν αναγκαίων αλλαγών.
- Της μείωσης του φόρου και της επιβάρυνσης των εισφορών στην εργασία, ιδίως όσον αφορά τις χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.
- Της αναζήτησης τρόπων δημιουργίας περισσότερων θέσεων εργασίας στον κοινωνικό τομέα, π.χ. στον εθελοντικό και στον συνεργατικό τομέα.

Προσαρμοστικότητα

Οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι υφίστανται πιέσεις για την προσαρμογή τους. Αντιμετωπίζουν νέες τεχνολογίες και μεταβαλλόμενες συνθήκες αγοράς. Αυτή η προσαρμογή πρέπει να διευκολυνθεί μέσω :

- Της ανάπτυξης στρατηγικών: για τη σύγχρονη και ευέλικτη οργάνωση εργασίας μαζί με τους κοινωνικούς εταίρους.
- Της εξέτασης του κατά πόσο οι σημερινές εξαιρετικά διαφορετικές μορφές απασχόλησης καθιστούν αναγκαία νέα είδη συμβάσεων απασχόλησης.
- Της θέσπισης, εάν είναι δυνατό, κινήτρων για ατομική και ενδοεπιχειρησιακή περαιτέρω κατάρτιση.

Ισότητα ευκαιριών

Τα κράτη μέλη της Ε.Ε. αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στο να εξασφαλιστεί ότι οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν ίσες ευκαιρίες σταδιοδρομίας και στη βελτίωση της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας. Για το λόγο αυτό αποφάσισαν :

- Τη λήψη μέτρων για να εξασφαλιστεί ότι περισσότερες γυναίκες μπορούν να απασχοληθούν και να αποκτήσουν πρόσβαση σε κλάδους και επαγγέλματα στα οποία προηγουμένως κυριαρχούσαν οι άνδρες.
- Τη βελτίωση της διαθεσιμότητας των εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας και των υπηρεσιών περίθαλψης για τους ηλικιωμένους, ώστε να καταστεί ευκολότερο για τις γυναίκες να αναλάβουν απασχόληση ή να παραμείνουν σε αυτήν.
- Τη σταδιακή άρση των εμποδίων που καθιστούν δυσχερή για γυναίκες και άνδρες την επιστροφή στην εργασία ύστερα από κάποιο διάλειμμα (π.χ. για την ανατροφή των παιδιών).

- Την απόδοση ιδιαίτερης προσοχής στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες για την εύρεση θέσης εργασίας.

Πως λειτουργεί στην πράξη η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση ;

Οι στόχοι της πολιτικής για την απασχόληση δεν είναι απλώς και μόνο συνθήματα. Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών ενέκριναν πολύ λεπτομερείς πολιτικές στα πλαίσια τεσσάρων βασικών αξόνων.

Οι άξονες της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση δεν παρέχουν απλώς καθοδήγηση στα κράτη μέλη, αποτελούν επίσης αναπόσπαστο τμήμα όλων των πολιτικών της ΕΕ. Με τον τρόπο αυτό εφαρμόζονται ταυτόχρονα σε περιφερειακό εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Στα πλαίσια της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση τα κράτη μέλη συντονίζουν τις πολιτικές τους για την αγορά εργασίας σε έναν ετήσιο κύκλο ο οποίος λειτουργεί ως εξής :

1. Στην αρχή του χρόνου, κατόπιν πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Συμβούλιο εγκρίνει ένα σύνολο τομέων προτεραιότητας για δράση – τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν συγκεκριμένους στόχους.
2. Κάθε χώρα καταρτίζει εθνικό σχέδιο δράσης το οποίο περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι κατευθυντήριες γραμμές πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή όπως ενδείκνυται στη χώρα αυτή, στη διαδικασία αυτή πρέπει να

συμμετέχει ένα ευρύ φάσμα εταιρών : συνδικαλιστικές οργανώσεις, εργοδότες, τοπικές και περιφερειακές αρχές.

3. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το συμβούλιο εξετάζουν από κοινού κάθε εθνικό σχέδιο δράσης και υποβάλλουν έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου (σύνοδος κορυφής της ΕΕ). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει επίσης σύσταση για την αναθεώρηση των κατευθυντηρίων γραμμών για την απασχόληση του επόμενου έτους.

Κατόπιν πρότασης τα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μπορεί εφόσον χρειαστεί να εκδώσει ειδικές συστάσεις προς τις κυβερνήσεις κρατών μελών. Με άλλα λόγια, μπορεί να συστήσει ειδικά μέτρα ώστε να τα βοηθήσει να επιτύχουν τους στόχους τους στην πολιτική για την απασχόληση. Με τον τρόπο αυτό, η Ε.Ε εμπλέκεται διπλά στην πολιτική απασχόλησης : μέσω της δικής της πολιτικής και μέσω της υποστήριξης των πολιτικών των κρατών μελών.

Αμέσως μετά την πρώτη σύνοδο για την απασχόληση, το 1997, αποφασίστηκε συγκεκριμένη δράση σε επίπεδο Ε.Ε. : η «Πρωτοβουλία ανάπτυξης και απασχόλησης», ένα χρηματοοικονομικό πρόγραμμα υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ). Ο στόχος του προγράμματος αυτού είναι να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε επιχειρηματικό κεφάλαιο και σε χρηματοοικονομικές εγγυήσεις για τις ΜΜΕ, οι οποίες είναι συχνά ιδιαίτερα καινοτόμοι και δημιουργούν περισσότερες θέσεις εργασίας από ό,τι οι άλλες επιχειρήσεις.

Η επένδυση της Ευρώπης στον άνθρωπο : **το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο**

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) είναι ο χρηματοδοτικός μηχανισμός της Ε.Ε. για την επένδυση στον άνθρωπο. Από το 1957 το ΕΚΤ εφαρμόζει την αρχή της κοινής χρηματοδότησης για την υποστήριξη των ενεργειών των κρατών μελών όσον αφορά τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των πολιτών και την ανάπτυξη των προσόντων τους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο προσφέρει στα κράτη μέλη χρηματοδότηση προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους που έχουν συμφωνήσει από κοινού, για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας. Η αποστολή του συνίσταται στην παροχή βοήθειας για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ανεργίας, στην καλύτερη προετοιμασία του εργατικού δυναμικού και των επιχειρήσεων της Ευρώπης ώστε να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις και στην διατήρηση της επαφής των πολιτών με την αγορά εργασίας.

- Συμβάλλει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ατόμων, ιδίως εκείνων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες για την εύρεση θέσεων εργασίας, την παραμονή στην εργασία ή την επιστροφή στην εργασία ύστερα από κάποιο χρονικό απουσίας.
- Υποστηρίζει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους να θέσουν σε εφαρμογή νέες ενεργούς πολιτικές και

ουσστήματα για την καταπολέμηση των αιτιών της ανεργίας και για τη βελτίωση των δεξιοτήτων.

- Προσαρμόζει την υποστήριξη αυτή στις ειδικές απαιτήσεις των περιφερειών που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει νέα καθήκοντα ενόψει της νέας χιλιετίας. Μια από τις κύριες προτεραιότητες είναι η καταπολέμηση της ανεργίας και η ανάγκη βελτίωσης των προσόντων του εργατικού δυναμικού, έτσι ώστε να βελτιωθούν οι προοπτικές των πολιτών και η ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε.

Παρά το γεγονός ότι στην Ευρώπη έχουν δημιουργηθεί θέσεις εργασίας, αυτό δεν είχε παρά μικρή μόνο επίδραση στον αριθμό των ατόμων που βρίσκονται εκτός εργασίας. Ως σημαντικός παράγοντας αυτού του φαινομένου θεωρείται το χάσμα των προσόντων : αυτό σημαίνει ότι οι πολίτες πρέπει να αποκτήσουν τα κατάλληλα προσόντα για να βρουν εργασία και οι επιχειρήσεις πρέπει να αναπτύξουν την ενδεικνυόμενη τεχνογνωσία για την επίτευξη οικονομικής προόδου και για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ειδικά σε νέους τομείς.

Το έτος 2000 θα σηματοδοτήσει την απαρχή μιας νέας επταετούς περιόδου για το ΕΚΤ, κατά την οποία το δυναμικό του ΕΚΤ – από πλευράς πολιτικής και διαχείρισης - θα ενσωματωθεί πλήρως στις ενέργειες που εκτελούνται σε επίπεδο κράτους μέλους, προκειμένου να υλοποιηθεί η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση.

Το ΕΚΤ είναι ένα από τα τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε., ενώ τα άλλα είναι το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο «προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΓΤΠΕ), το Χρηματοδοτικό

Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Η κοινή τους αποστολή είναι η μείωση των διαφορών στο επίπεδο διαβίωσης μεταξύ των λαών και των περιφερειών της Ε.Ε.

Συνολικά, τα τέσσερα ταμεία θα διαθέσουν περίπου 195 δισ. EUR για την επταετία 2000-2006 και για την επίτευξη τριών στόχων :

- **Στόχος 1** : προώθηση των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών. Πάνω από τα δυο τρίτα των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων διατίθενται σε περιφέρειες των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρότερο του 75% του μέσου όρου της Ε.Ε., σε απομακρυσμένες περιφέρειες, (τα υπερπόντια διαμερίσματα της Γαλλίας, τις Αζόρες, τη Μαδέρα και τις Κανάριες Νήσους) καθώς και σε αραιοκατοικημένες περιφέρειες τη Βόρειας Σουηδίας και της Φιλανδίας.
- **Στόχος 2** : υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης σε τέσσερις τύπους περιφερειών με συγκεκριμένες δυσκολίες : περιφέρειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής στις αλλαγές στον βιομηχανικό τομέα και στον τομέα των υπηρεσιών, φθίνουσες αγροτικές περιοχές, αστικές περιοχές που αντιμετωπίζουν προβλήματα και υποβαθμισμένες περιοχές που εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από την αλιεία.
- **Στόχος 3** : παροχή χρηματοδότησης σε όλες τις περιφέρειες της Ε.Ε., εκτός από αυτές που υπάγονται στο στόχο 1, για την προσαρμογή και τον εκσυγχρονισμό

των πολιτικών και συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης.

Τι μπορεί να κάνει το ΕΚΤ ;

Το ΕΚΤ επικεντρώνει τις προτεραιότητές του στην παροχή υποστήριξης που χρειάζεται κάθε πολίτης προκειμένου να αυξήσει την απασχολησιμότητά του, μπορεί όμως να συμβάλει και στη βελτίωση των συστημάτων και των δομών προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της ίδιας της αγοράς εργασίας.

Το ΕΚΤ μπορεί να προσφέρει υποστήριξη για την επίτευξη μεγάλου φάσματος στόχων πολιτικής ώστε να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν τις αγορές εργασίας τους και τις δεξιότητες των ατόμων που εργάζονται ή αναζητούν εργασία. Τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες σε ολόκληρη την ΕΕ ακολουθούν διαφορετικές προσεγγίσεις και διαθέτουν διαφορετικές δομές. Είναι αυτά που αποφασίζουν τους τομείς πολιτικής στους οποίους θα επικεντρωθούν οι προτεραιότητες, καθώς και τον καλύτερο δυνατό τρόπο αξιοποίησης των πόρων του ΕΚΤ, στους τομείς για τους οποίους κρίνουν ότι υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη ανάπτυξης, ενώ ταυτόχρονα απαιτείται να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και στην ισότητα των ευκαιριών καθώς και στην ανάγκη ένταξης των ενεργειών αυτών στα τοπικά σχέδια ανάπτυξης.

Τα προγράμματα του ΕΚΤ στα πλαίσια των οποίων θα εκτελεστούν αυτά τα σχέδια θα είναι επταετούς διάρκειας. Οι τομείς πολιτικής έχουν επίσης σχεδιαστεί κατά τρόπο που να συνδυάζονται με τα σχέδια δράσης για την απασχόληση

που προτείνουν τα κράτη μέλη για την υλοποίηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση.

Ποιο είδος μέτρων χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ ;

Κατά την διάρκεια της περιόδου προγραμματισμού 2000-2006, το ΕΚΤ θα χρηματοδοτήσει εν μέρει τα μέτρα των κρατών μελών σε πέντε διαφορετικούς τομείς προτεραιότητας :

- Ανάπτυξη ενεργού πολιτικής αγοράς εργασίας.
- Ενίσχυση προς τα άτομα που διατρέχουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού, ιδίως όσον αφορά τις ευκαιρίες τους στην αγορά εργασίας.
- Βελτίωση της γενικής εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης με στόχο τη δια βίου μάθηση και την απόκτηση των δεξιοτήτων που απαιτεί η αγορά εργασίας.
- Προώθηση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων, του επιχειρηματικού πνεύματος και των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού στους τομείς της έρευνας, της επιστήμης και της τεχνολογίας.
- Ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης και της απασχολησιμότητας των γυναικών και μέτρα για την καταπολέμηση των ανισοτήτων λόγω φύλου στην αγορά εργασίας.

Η ενίσχυση του ΕΚΤ θα επικεντρωθεί σε σχέδια που ενισχύουν την απόκτηση και τη βελτίωση των δεξιοτήτων. Ωστόσο, η χρηματοδότηση του ΕΚΤ μπορεί επίσης να χορηγηθεί σε ιδρύματα που εργάζονται για τις βελτιώσεις στην κατάρτιση και στην περαιτέρω κατάρτιση, σε πρότυπα

σχέδια ή σε τομείς όπως η ευαισθητοποίηση. Για να είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση, τα σχέδια πρέπει να εξασφαλίζουν την ισότητα των ευκαιριών ανδρών και γυναικών, την ενσωμάτωση των τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης και τη συνεκτίμηση των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών.

Πως η χρηματοδότηση του ΕΚΤ φθάνει στους δικαιούχους ;

Οι πόροι του ΕΚΤ κατανέμονται στα κράτη μέλη. Η επιτροπή αποφασίζει για το ποσό ανά στόχο και ανά χώρα και εγκρίνει τις προτεραιότητες των προγραμμάτων κάθε κράτους μέλους.

Η επιλογή του τρόπου κατανομής των χρημάτων και των συγκεκριμένων σχεδίων που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ, στα πλαίσια αυτών των προγραμμάτων, αποτελεί αρμοδιότητα του κάθε κράτους μέλους. Οι πολίτες ωφελούνται από την υποστήριξη του ΕΚΤ, συνήθως μέσω της συμμετοχής σε ειδική κατάρτιση ή άλλες δραστηριότητες που διοργανώνονται σε τοπική βάση. Η διαχείριση των κονδυλίων του ΕΚΤ γίνεται από ένα συνολικό φάσμα οργανισμών παροχής υπηρεσιών τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα, όπως ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, εθελοντικοί οργανισμοί, συνδικαλιστικές οργανώσεις και συμβούλια εργασίας, επαγγελματικές ενώσεις και μεμονωμένες εταιρείες. Οι αρμόδιοι υλοποίησης σχεδίων που επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση για ενίσχυση από το ΕΚΤ πρέπει να απευθυνθούν στο εθνικό τους Υπουργείο Εργασίας για να λάβουν τις σχετικές πληροφορίες.

Τι καλύπτει η κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL ;

Η EQUAL αποτελεί το τμήμα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου που αφορά τις διεθνείς ενέργειες – η κοινοτική πρωτοβουλία. Για την περίοδο 2000-2006 αντικατέστησε τις προηγούμενες πρωτοβουλίες ADART και Employment, η τελευταία από τις οποίες περιελάμβανε τέσσερις κλάδους : NOW, Horizon, Youthstart και Integra. Η EQUAL υποστηρίζει μέτρα για την καταπολέμηση οποιασδήποτε μορφής άνισης μεταχείρισης και διακρίσεων στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων λόγω φύλου, εθνικής καταγωγής, ηλικίας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού ή περιορισμένων προσόντων.

Η EQUAL δίνει επίσης έμφαση στη διακριτική προσέγγιση προκειμένου να κριθούν κατάλληλα για χρηματοδότηση, τα σχέδια πρέπει να περιλαμβάνουν εταίρους από τουλάχιστον δυο κράτη μέλη και να ακολουθούν μια νέα, καινοτόμο προσέγγιση. Η ουσία των σχεδίων πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τον ένα από τους τέσσερις άξονες της στρατηγικής για την απασχόληση και να βασίζεται στις αποκαλούμενες «αναπτυξιακές συμπράξεις», συμπεριλαμβανομένων των ενώσεων και οργανώσεων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Ο απώτατος στόχος είναι η εξασφάλιση πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους.

Πως μπορούν οι πολίτες να αποκτήσουν δεξιότητες διεθνούς επιπέδου ;

Η βελτίωση των δεξιοτήτων των ανθρώπων απασχολούσε την Ε.Ε. από παλιά. Αυτό δεν περιορίζεται στο

έργο του ΕΚΤ αλλά επιδιώκεται και ως αναπόσπαστο τμήμα ορισμένων άλλων μέτρων της ΕΕ. Στον τομέα της εκπαίδευσης, δυο προγράμματα, το Socrates και το Leonardo da Vinci, προώθησαν αποτελεσματικά τη διεθνή διάσταση στα πανεπιστήμια και τα σχολεία καθώς και στην επαγγελματική κατάρτιση. Προσόντα όπως οι γλωσσικές δεξιότητες και η εμπειρία σε άλλες χώρες είναι ζωτικά για το μέλλον. Τα μέτρα της ΕΕ αποβλέπουν να παράσχουν ευκαιρίες μάθησης για όλους, στη χώρα τους και στο εξωτερικό, μέσω συμπράξεων, συστημάτων ανταλλαγών και μέσω της εξάλειψης των γραφειοκρατικών διαδικασιών στην αναγνώριση των προσόντων σε άλλες χώρες. Πάνω από ένα εκατομμύριο άνθρωποι επωφεληθήκαν από τα προγράμματα της ΕΕ για να επιδιώξουν την προσωπική τους εξέλιξη σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Επίσης, η υποστήριξη της ΕΕ στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη δίνει προτεραιότητα σε ενέργειες που εξασφαλίζουν ότι οι νέες τεχνολογίες χρησιμοποιούνται πράγματι στην καθημερινή ζωή έτσι ώστε κατά το δυνατό περισσότεροι ευρωπαίοι πολίτες να έχουν τις δεξιότητες να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο στην κοινωνία της γνώσης.

Ευκαιρίες, ασφάλεια, προστασία και δικαιώματα :

Η πολιτική της ΕΕ για τους μισθωτούς και τους αυτοαπασχολούμενους

Η κανονική ημέρα εργασίας πολλών εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στην Ε.Ε. έχει αλλάξει δραστικά στη δεκαετία του 1990. Οι επιχειρήσεις διαθέτουν πλέον υπολογιστές, γραμμές ISDN και κινητά τηλέφωνα. Η εμπορία μέσω του Διαδικτύου, οι τραπεζικές συναλλαγές άμεσης επικοινωνίας και οι επικοινωνίες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου γίνονται όλο και περισσότερο ο κανόνας, ιδίως μεταξύ των νεότερων εργαζομένων και επιχειρηματιών. Ωστόσο, η Ευρώπη εξακολουθεί να υπολείπεται των ΗΠΑ στον τομέα αυτό. Περίπου 500.000 θέσεις εργασίας στον τομέα της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών δεν μπορούν να πληρωθούν, επειδή δεν υπάρχουν αρκετά άτομα με τα κατάλληλα ικανοτήματα. Το χάσμα των δεξιοτήτων θέτει σε κίνδυνο την οικονομική ανάπτυξη της Ε.Ε., για να μην αναφέρουμε και την επιτυχία των μεμονωμένων επιχειρήσεων. Ακόμα και οι εταιρείες που έχουν εισαγάγει την τελευταία τεχνολογία δεν διαπιστώνουν αυτόματα βελτίωση της ευελιξίας τους, ενώ οι αγορές ζητούν ολοένα και περισσότερο ταχείες αντιδράσεις όσον αφορά τις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις των καταναλωτών. Προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικές, πολλές εταιρείες πρέπει να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν την εργασία τους. Η παραγωγή, η διοίκηση, οι εργασιακές διαδικασίες και οι διαχειριστικές δομές τίθενται σε δοκιμασία.

Πως μπορούν οι εργαζόμενοι να συμβάλλουν ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι εταιρείες τους εξοπλίζονται με την τεχνολογία και τις μεθόδους εργασίας που χρειάζονται προκειμένου να είναι ανταγωνιστικές ; Και ποιες είναι οι συνέπειες των αλλαγών αυτών για τους εν λόγω εργαζομένους ; Οι κοινωνικές πτυχές της κοινωνίας της πληροφορίας και ο επιτυχής εκσυγχρονισμός της εργασίας εξετάζονται επί του παρόντος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από κοινού με τους κοινωνικούς εταίρους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει καλέσει τους κοινωνικούς εταίρους να συνάψουν συμφωνίες - πλαίσια για την αναδιοργάνωση της εργασίας, συμφωνίες που να περιλαμβάνουν το συνδυασμό των αναγκών για ασφάλεια και τις ανάγκες των εργοδοτών για μέγιστη ευελιξία. Έτσι, η ΕΕ υποστηρίζει λύσεις που επιτυγχάνονται στα πλαίσια σύμπραξης, εφόσον είναι δυνατό, όπως παραδείγματος χάρη, την εισαγωγή εναλλακτικών μοντέλων χρόνου εργασίας ή νέων ειδών συμβάσεων.

Τι δικαιώματα έχουν οι ευρωπαίοι εργαζόμενοι ;

Η Ε.Ε. ασχολήθηκε με θέματα σχετικά με το εργατικό δίκαιο από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Αν και τα κράτη μέλη είναι κυρίως αρμόδια για το εργατικό δίκαιο, οι οικονομικές εξελίξεις που οδήγησαν στην ολοκλήρωση της κοινής αγοράς, σύντομα ενθάρρυναν τις κυβερνήσεις να στοχεύσουν σε ένα τυποποιημένο ελάχιστο επίπεδο προστασίας των εργαζομένων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Σήμερα υπάρχουν ελάχιστες ευρωπαϊκές απαιτήσεις στους τομείς του χρόνου εργασίας, της προστασίας των νέων στην εργασία, των επικείμενων μαζικών απολύσεων, της

μεταβίβασης της επιχείρησης και της αφερογγυότητας του εργοδότη. Αυτά τα δικαιώματα των εργαζομένων υπηρετούν έναν σημαντικό κοινωνικό σκοπό, εξασφαλίζουν ότι ο οικονομικός ανταγωνισμός στην Ε.Ε. δεν επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο της προστασίας των εργαζομένων.

Μέσω του «κοινωνικού διαλόγου» επιτεύχθηκαν σημαντικά ευρωπαϊκά δικαιώματα σε σχέση με το χρόνο εργασίας, τις νέες μορφές σύμβασης και τη γονική άδεια. Στη δεκαετία του 1990, οι κεντρικές οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων συνήψαν συμφωνίες σχετικά με τη γονική άδεια, την εργασία μερικής απασχόλησης και την απασχόληση ορισμένου χρόνου. Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα των συμφωνιών αυτών είναι ότι κάποιος εργοδότης δεν μπορεί να κάνει διακρίσεις σε βάρος εργαζομένου μερικής απασχόλησης ή απασχόλησης ορισμένου χρόνου. Η ευρωπαϊκή οδηγία σχετικά με τη γονική άδεια αποτέλεσε σημαντική επιτυχία για τους κοινωνικούς εταίρους, ενώ προηγήθηκε συμφωνία μεταξύ των κεντρικών οργανώσεων. Η οδηγία ορίζει ότι τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες έχουν δικαίωμα για γονική άδεια όταν ένα παιδί γεννιέται ή υιοθετείται. Τους δίνει επίσης το δικαίωμα να επιστρέψουν στην ίδια ή σε ισοδύναμη θέση εργασίας.

Παρά την ύπαρξη των ευρωπαϊκών δικαιωμάτων των εργαζομένων, το εργατικό δίκαιο στην ΕΕ ποικίλει από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Οι κυβερνήσεις και τα μέρη των συλλογικών συμφωνιών μπορούν ανά πάσα στιγμή να εισαγάγουν διατάξεις που να υπερβαίνουν τις ελάχιστες

ευρωπαϊκές απαιτήσεις. Όμως ποιος νόμος ισχύει όταν εργαζόμενοι που απασχολούνται σε μια εταιρεία σε ένα κράτος μέλος αποστέλλονται να εργαστούν σε ένα άλλο κράτος για συγκεκριμένη χρονική περίοδο ; Η ΕΕ θέσπισε οδηγία σχετικά με την απόσπαση των εργαζομένων που ορίζει ότι εφαρμόζεται το εργατικό δίκαιο της χώρας εργασίας.

Τι συμβαίνει με τα δικαιώματα ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής των εργαζομένων ;

Οι μικτές επιχειρήσεις και οι διασυνοριακές συγχωνεύσεις έχουν καταστεί συνήθεις στην εσωτερική αγορά. Στη δεκαετία του 1990 ανέκυψε ζήτημα όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι ευρωπαϊκές εταιρείες με εγκαταστάσεις και εργαζομένους σε διάφορες χώρες πρέπει να οργανώσουν τη συμμετοχή των εργαζομένων. Εντέλει, κάθε κράτος μέλος έχει το δικό του καθιερωμένο σύστημα ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής των εργαζομένων. Το 1994 μετά τη συγκέντρωση μετά τη συγκέντρωση της γνώμης των κοινωνικών εταίρων, αποφασίστηκε σε επίπεδο ΕΕ η ρύθμιση της ενημέρωσης και της διαβούλευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Οι εταιρείες και οι ομάδες που απασχολούν τουλάχιστον 150 άτομα σε κάθε μια από δυο χώρες της ΕΕ και άνω των 1.000 εργαζομένων, συνολικά, απαιτείται πλέον να δημιουργήσουν ένα ευρωπαϊκό συμβούλιο εργασίας εάν το ζητήσει το εργατικό τους δυναμικό. Η σχετική οδηγία δεν περιέχει λεπτομερείς κανόνες σχετικά με τις εξουσίες ή τις υποχρεώσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εργασίας αλλά

η διαπραγμάτευση, ως προς τις λεπτομέρειες, είναι θέμα εκπροσώπων των εργαζομένων και διοίκησης. Η έννοια των εθελοντικών συμφωνιών αποδείχθηκε επιτυχής και έως το 1999 περίπου 600 πολυεθνικές εταιρείες στην ΕΕ είχαν ήδη ένα ευρωπαϊκό συμβούλιο εργασίας.

Τι κάνει η ΕΕ για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία ;

Ο στόχος της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα αυτό τα προηγούμενα χρόνια ήταν η μείωση στο ελάχιστο τόσο των εργατικών ατυχημάτων όσο και των επαγγελματικών ασθενειών. Από το 1978 και το πρώτο πρόγραμμα δράσης της ΕΕ στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία, η ευρύτερη αποδοχή του ρόλου της ΕΕ αντικατέστησε τη συνολική εξάρτηση από την εθνική νομοθεσία. Η σύγχρονη νομοθεσία της ΕΕ για το χώρο εργασίας βασίζεται σήμερα στο πλαίσιο που ορίζει η οδηγία 89/391/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση μέτρων για την ενθάρρυνση των βελτιώσεων στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων. Η οδηγία αυτή αποδείχθηκε ισχυρό θεμέλιο για πολλές περαιτέρω πρωτοβουλίες.

Καθορίζει τα ελάχιστα πρότυπα, τα οποία τα κράτη μέλη μπορούν να καταστήσουν πιο αυστηρά, και περιέχει τις γενικές αρχές σχετικά με την πρόληψη των επαγγελματικών κινδύνων, την προστασία της υγείας και της ασφάλειας, την εξάλειψη των κινδύνων και των παραγόντων ατυχήματος, την ενημέρωση, τη διαβούλευση και την

κατάρτιση των εργαζομένων και των εκπροσώπων τους. Εφαρμόζεται σε όλους τους τομείς δραστηριότητας.

Βάσει αυτής της οδηγίας - πλαισίου θεσπίστηκε σειρά οδηγιών που συνιστούν πλέον ένα συμπαγές σύνολο νομοθεσίας το οποίο καλύπτει τον μέγιστο αριθμό καταστάσεων κινδύνου με τον ελάχιστο αριθμό κανονισμών.

Οι οδηγίες αυτές καλύπτουν θέματα τόσο ποικίλα και τεχνικά όπως η χρήση του ατομικού εξοπλισμού προστασίας, η εργασία με μονάδες οπτικής απεικόνισης, η έκθεση των εργαζομένων σε χημικούς, φυσικούς και βιολογικούς παράγοντες, η εξορυκτική βιομηχανία, η ασφάλεια σε προσωρινά και κινητά εργοτάξια και οι εργαζόμενες που είναι έγκυοι ή λεχώνες.

Η Ε.Ε. θεωρεί ότι ο ορθά σχεδιασμένος τομέας της υγείας και ασφάλειας είναι καίριος για τη δημιουργία και τη διατήρηση ενός ευέλικτου και παραγωγικού εργατικού δυναμικού. Τα καλύτερα πρότυπα υγείας και ασφάλειας στην εργασία που υποστηρίζονται από νόμους και από ένα πνεύμα εργασίας που επιδιώκει την αποφυγή των ατυχημάτων παρά την αποδοχή τους ως αναπόφευκτων, έχουν ως αποτέλεσμα τόσο οικονομικά όσο και ανθρώπινα πλεονεκτήματα.

Προκειμένου να υπάρχει πιο δομημένη προσέγγιση όσον αφορά την πληροφόρηση, η ΕΕ δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία στο Μπιλμπάο το 1995. Η υπηρεσία αυτή θα διαδραματίσει πλέον κεντρικό ρόλο στην συγκέντρωση και διάδοση

πληροφοριών και στην παροχή τεχνικής και επιστημονικής βοήθειας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στα κρατικά μέλη.

Τι συμβαίνει με τους εργαζομένους που εργάζονται σε μια άλλη χώρα ;

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων αποτελούσε θεμελιώδες δικαίωμα από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το 1957 – προκάτοχου της σημερινής Ε.Ε. Πέντε εκατομμύρια Ευρωπαίοι επωφελούνται πλέον σαν κάτι φυσικό από αυτό το δικαίωμα, εργαζόμενοι σε κάποιο άλλο κράτος μέλος. Η Συνθήκη επεξηγεί τι σημαίνει πραγματικά ελεύθερη κυκλοφορία.

Η ελεύθερη κυκλοφορία απέκτησε μεγαλύτερη σημασία με την εσωτερική αγορά, καθώς ένας από τους σκοπούς της κοινής αγοράς είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών και των κεφαλαίων. Η εσωτερική αγορά σημαίνει επίσης ότι οι πολίτες είναι ελεύθεροι να εργάζονται οπουδήποτε στην ΕΕ. Η ΕΕ έχει συμπεριλάβει το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας σε συγκεκριμένους κανόνες και κανονισμούς, έτσι ώστε οι εργαζόμενοι ή οι αυτοαπασχολούμενοι που μετακινούνται σε κάποιο άλλο κράτος μέλος για λόγους που συνδέονται με την εργασία μπορούν να συνοδεύονται από τις οικογένειές τους, ενώ οι άνεργοι μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να μεταβούν σε κάποιο άλλο κράτος μέλος για να αναζητήσουν εργασία. Η Συνθήκη αναφέρει ότι όλοι όσοι μετακινούνται στα πλαίσια της ΕΕ για λόγους εργασίας δεν υφίστανται δυσμενή μεταχείριση, απαιτώντας έτσι από την ΕΕ να ασχοληθεί με την κοινωνική νομοθεσία για να

προστατεύσει τους διακινούμενους και τους μεθοριακούς εργαζομένους. Ποιο κράτος μέλος, π.χ. πρέπει να πληρώσει τη σύνταξη κάποιου; εάν αυτός έχει εργαστεί σε διάφορες χώρες; Ποιας χώρας το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης είναι αρμόδιο; Η ευρωπαϊκή νομοθεσία παρέχει σαφείς απαντήσεις σε όλα αυτά τα ερωτήματα.

Ωστόσο, οι πολίτες της ΕΕ συναντούν επανειλημμένα δυσκολίες όσον αφορά το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας. Ένα πρόβλημα που παρουσιάζεται κατά καιρούς είναι η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων και των πανεπιστημιακών πτυχίων. Αν και τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικούς κανόνες όσον αφορά το δικαίωμα άσκησης ορισμένων επαγγελμάτων, οι κυβερνήσεις έχουν συμφωνήσει κατ' αρχήν επί της αμοιβαίας αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων. Η ΕΕ εργάζεται για την βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των αρμόδιων αρχών και εξασφαλίζει ότι οι πολίτες ενημερώνονται πλήρως για τα δικαιώματά τους της ελεύθερης κυκλοφορίας. Για το σκοπό αυτό δημιούργησε το κέντρο ενημέρωσης «Europe direct» με το οποίο μπορεί κανείς να επικοινωνήσει δωρεάν σε οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ (βλέπε τέλος του παρόντος φυλλαδίου) ή στο διαδύκτιο : citizens.eu.int.

Πως μπορώ να βρω θέση εργασίας σε άλλη χώρα της ΕΕ ;

Οι πολίτες που επιθυμούν να διερευνήσουν την ευρωπαϊκή αγορά εργασίας μπορούν να λάβουν βοήθεια από το EURES, την ευρωπαϊκή υπηρεσία τοποθέτησης σε θέση εργασίας. Η EURES ιδρύθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις

υπηρεσίες απασχόλησης όλων των κρατών μελών και της Νορβηγίας και της Ισλανδίας. Ο αρχικός στόχος ήταν η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις θέσεις εργασίας, η κατάρτιση των ευρωσυμβούλων και η δημιουργία βάσεων δεδομένων. Οι ευρωσύμβουλοι, που σήμερα ανέρχονται σε πάνω από 500, συνιστούν τα ειδικά σημεία επαφής του δικτύου στις υπηρεσίες απασχόλησης. Ανταλλάσσουν πληροφορίες όσον αφορά τις κενές θέσεις εργασίας, τα άτομα που αναζητούν εργασία, την κατάσταση της αγοράς εργασίας και τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στις διάφορες χώρες. Έχουν ιδιαίτερα στενούς δεσμούς στις μεθοριακές περιφέρειες της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημιουργήσει δυο βάσεις δεδομένων για την υποστήριξη των ευρωσυμβούλων, στις οποίες εισάγονται όλα αυτά τα στοιχεία. Εν τω μεταξύ όχι μόνο οι ευρωσύμβουλοι, αλλά ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός γραφείων απασχόλησης έχουν πρόσβαση στα συστήματα αυτά.

Το 1998 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκανε ένα περαιτέρω βήμα όποιος ενδιαφέρεται δεν χρειάζεται πλέον να μεταβεί σε ένα γραφείο απασχόλησης προκειμένου να εξακριβώσει εάν υπάρχουν κατάλληλες θέσεις εργασίας διαθέσιμες στην ΕΕ. Το EURES είναι σήμερα διαθέσιμο απευθείας στο Διαδύκτιο : europa, eu. Int / comm / employment – socia/ /elm /e ures. Βοηθά έτσι τους πολίτες να εκμεταλλευθούν το δικαίωμά τους για ελεύθερη κυκλοφορία και με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας.

Το μέλλον της κοινωνικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην Ευρώπη. Προσφέρουν στους πολίτες ασφάλεια και συμβάλλουν στην κοινωνική και πολιτική σταθερότητα και την οικονομική επιτυχία. Στα οφέλη περιλαμβάνονται η θεραπεία στην περίπτωση ασθένειας και ατυχημάτων μετά την εργασία και το εισόδημα μετά τη σύνταξη ή στην περίπτωση ανεργίας. Χωρίς την κοινωνική προστασία με τη μορφή παροχών φορολογίας και ασφάλισης, τέσσερα στα δέκα νοικοκυριά της Ε.Ε. θα ζούσαν υπό σχετική φτώχεια (δηλαδή με λιγότερο από το 50% του μέσου εισοδήματος στη διάθεσή τους). Σήμερα το ποσοστό αυτό κυμαίνεται γύρω στο 17%.

Ωστόσο τα συστήματα κοινωνικής προστασίας σε όλα τα κράτη μέλη δοκιμάζονται κυρίως εξαιτίας των δημογραφικών τάσεων. Οι Ευρωπαίοι γηράσκουν σταθερά. Μεταξύ του 1960 και του 1955, το μέσο προσδόκιμο επιβίωσης αυξήθηκε κατά οκτώ έτη για τους άνδρες και επτά έτη για τις γυναίκες. Όμως παρά την αύξηση αυτή, η τάση στην ΕΕ είναι προς την πρόωρη συνταξιοδότηση των ηλικιωμένων εργαζομένων, συχνά είδη από την ηλικία των 55 ετών. Αυτή η μετατόπιση προς μια κοινωνία ηλικιωμένων δεν μπορεί να σταματήσει στην επόμενη γενιά. Οι προβλέψεις δείχνουν ότι στον 21^ο αιώνα θα υπάρχουν περισσότεροι ηλικιωμένοι απ' ότι νέοι στην Ε.Ε. Ωστόσο, η χρηματοοικονομική βάση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας τίθεται σε κίνδυνο όχι μόνο από τη

δημογραφική αλλαγή αλλά και από το σταθερό υψηλό επίπεδο ανεργίας. Οι χώρες της Ε.Ε. αντιμετωπίζουν συνεπώς την αποστολή της μεταρρύθμισης των συστημάτων κοινωνικής προστασίας έτσι ώστε αυτά να είναι οικονομικά βιώσιμα, ενώ θα παραμένουν και αποτελεσματικά.

Ποιο ρόλο διαδραματίζει η ΕΕ όσον αφορά τα συστήματα κοινωνικής προστασίας ;

Η οργάνωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, τη δεκαετία του 1990, το Συμβούλιο της ΕΕ συμφώνησε επί της αποκαλούμενης «στρατηγικής για τη σύγκλιση» με στόχο την επίτευξη της μακροπρόθεσμης προσέγγισης των πολιτικών και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Ενέκρινε δυο συστάσεις καθορίζοντας συγκεκριμένους στόχους. Παραδείγματος χάρη : κάθε πολίτης της ΕΕ χωρίς εισόδημα από απασχόληση ή κεφάλαιο πρέπει να λαμβάνει ένα ελάχιστο εισόδημα από το κράτος. Ως σήμερα 13 κράτη μέλη θέσπισαν τέτοιες ρυθμίσεις.

Η μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας διαδραματίζει επίσης ρόλο σε σύνδεση με τη στρατηγική απασχόλησης. Τα κράτη μέλη επιθυμούν να συμβάλουν ενεργά στην εδραίωση της απασχολησιμότητας των πολιτών τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πραγματοποιεί κοινές συνεδριάσεις με οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων, κυβερνήσεις, εμπειρογνώμονες και ΜΚΟ προκειμένου να συζητηθεί και να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο αυτό μπορεί να επιτευχθεί και οι στρατηγικές που θα

μπορούσαν να εγκριθούν για τον επανασχεδιασμό των κοινωνικών συστημάτων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια συνεκτική στρατηγική για τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής προστασίας, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τα συμφέροντα των ηλικιωμένων. Ανεξάρτητα του πόσο μεγάλη σημασία αποδίδεται στη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, είναι επίσης σημαντικό να προστατευθούν οι συντάξεις και να διατηρηθεί ένα υψηλό επίπεδο ιατρικής περίθαλψης. Για να υποστηρίξει τα κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε το Missoc, το σύστημα αμοιβαίας ενημέρωσης για την κοινωνική προστασία στην ΕΕ, το οποίο συλλέγει, αναλύει και δημοσιεύει στοιχεία σχετικά με τις πολιτικές της κοινωνικής προστασίας σε όλα τα κράτη μέλη. Τις εκθέσεις που μπορείτε να τις αναζητήσετε στο Διαδύκτιο, στην ακόλουθη διεύθυνση: europa.eu.int/comm/employment_social/soc_prot/missoc99.

Τι κάνει η ΕΕ για τους ηλικιωμένους ;

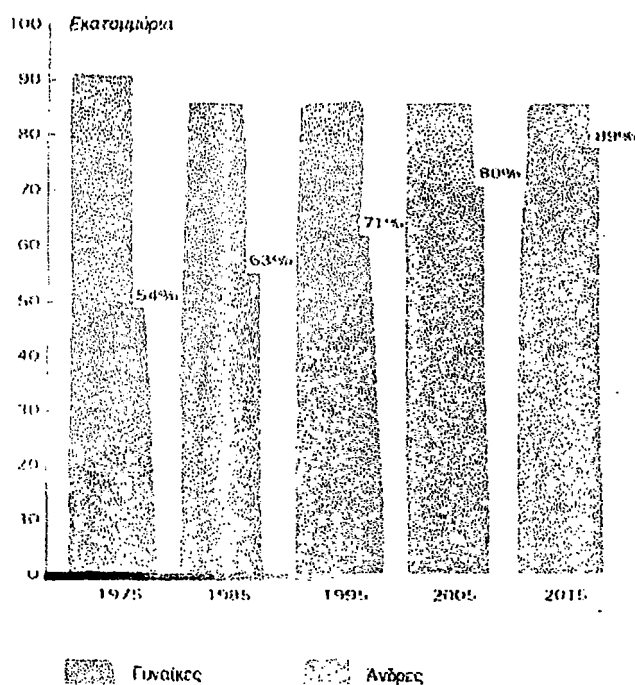
Στο πλαίσιο της συνολικής ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής, οι ανησυχίες και οι ανάγκες των ηλικιωμένων καθίστανται όλο και περισσότερο σημαντικές. Η εικόνα της ηλικίας και της γήρανσης μεταβάλλεται συνεχώς. Οι σημερινοί ηλικιωμένοι στην Ευρώπη είναι πιο ενεργοί, υγιείς και αναλαμβάνουν περισσότερες δραστηριότητες από ότι οι προηγούμενες γενιές. Ταυτόχρονα, αποκλείονται από τον κόσμο της εργασίας σε όλο και περισσότερο μικρότερη ηλικία, αν και η συναφής ελπίδα ότι θα αντικατασταθούν από νέους

εργαζόμενους, κατά τα φαινόμενα, δεν εκπληρώνεται. Η τάση προς την πρόωρη συνταξιοδότηση δεν έχει οδηγήσει σε μετρήσιμη αύξηση του μέσου ποσοστού απασχόλησης της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκει την ανάπτυξη μοντέλων, σε σύνδεση με τους κοινωνικούς εταίρους και τις ΜΙΚΟ για τη σταδιακή μετάβαση από την εργασία στη σύνταξη, σε συνδυασμό με ρεαλιστικές προοπτικές για την τρίτη ηλικία που να αξίζει να τη ζει κανείς. Η πολιτική έρευνας στην ΕΕ διαδραματίζει κάποιο ρόλο εν προκειμένω, χρηματοδοτώντας ιατρικά και κοινωνικά σχέδια που αφορούν τους ηλικιωμένους. Οι ηλικιωμένοι έχουν δικαίωμα να μην υφίστανται αδικαιολόγητες διακρίσεις ή να μη βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στα πλαίσια της πολιτικής της κατά των διακρίσεων ο στόχος της ΕΕ είναι η πρόληψη αντικειμενικά αδικαιολόγητων διακρίσεων κατά των ηλικιωμένων εργαζομένων.

Ίσες ευκαιρίες και ίσα δικαιώματα : η πολιτική της ΕΕ για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών

Τα δικαιώματα των γυναικών είναι ανθρώπινα δικαιώματα και η ισότητα των φύλων είναι σαφώς μια από τις θεμελιώδεις αρχές κάθε σύγχρονης δημοκρατίας. Η ισότητα των ευκαιριών περιλαμβάνεται στη συνθήκη για την ΕΕ ως σημαντικό μέλημα της ΕΕ. Ήδη από τη δεκαετία του 1970, η ΕΕ δεσμεύθηκε στο ζήτημα της ισότητας των ευκαιριών αναλαμβάνοντας έτσι πρωτοποριακό ρόλο. Η βάση για την πολιτική στον τομέα της ισότητας των ευκαιριών της

Η γεφύρωση του χάσματος των φύλων

Τα ποσοστά εκφράζουν το μερίδιο της απασχόλησης των γυναικών σε σύγκριση με την απασχόληση των ανδρών στις 15 χώρες της ΕΕ. Οι προβολές βασίζονται στην εξέλιξη της απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών κατά την περίοδο 1985-1995.

ΕΕ ήταν η διάταξη στη Συνθήκη που απαιτεί οι γυναίκες και οι άνδρες να λαμβάνουν ίση αμοιβή για ίση εργασία. Ωστόσο, αυτό το πρώτο βήμα προς την ισότητα οδήγησε μόνο σε βαθμιαίες μεταβολές στην πράξη. Ως εκ τούτου, παρ' όλες τις προσπάθειες των προηγούμενων δεκαετιών δεν έχει ακόμη επιτευχθεί η πλήρης ισότητα των ευκαιριών. Οι γυναίκες της Ευρώπης εξακολουθούν να κερδίζουν κατά μέσο όρο ένα τέταρτο λιγότερο από ότι οι άνδρες και οι γυναίκες εξακολουθούν να έχουν ανασφαλείς θέσεις απασχόλησης και λιγότερες ευκαιρίες ανέλιξης στις ανώτατες βαθμίδες της κλίμακας της σταδιοδρομίας. Επίσης στις σχέσεις τους εξακολουθούν να φέρουν το κύριο βάρος της ανατροφής των παιδιών και του νοικοκυριού. Με άλλα λόγια, εξακολουθεί να υπολείπεται έργο που πρέπει να γίνει στην ΕΕ για την εφαρμογή της ισότητας των ευκαιριών στην πράξη.

Αν και η πολιτική της ισότητας των ευκαιριών ωφελεί κυρίως τις γυναίκες, και οι ευρωπαίοι άνδρες μπορούν επίσης να επωφεληθούν. Παραδειγματος χάρη, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου άσκησε έντονη επιρροή εξασφαλίζοντας ότι τα περισσότερα κράτη μέλη πληρώνουν πλέον στους άνδρες σύνταξη στην ίδια ηλικία με τις γυναίκες. Οι ευρωπαϊκές διατάξεις σχετικά με τη γονική άδεια χορηγούν επίσης δικαιώματα στους εργαζόμενους πατέρες και επομένως σε ολόκληρη την ΕΕ και οι δύο γονείς δικαιούνται τουλάχιστον τρεις μήνες γονική άδεια όταν γεννιέται ή υιοθετείται ένα παιδί. Οι πατέρες έχουν το ίδιο δικαίωμα με τις μητέρες για άδεια, εάν πρέπει να φροντίσουν

ένα μέλος της οικογένειας που είναι άρρωστο ή είχε ένα ατύχημα.

Ποια είναι τα ευρωπαϊκά δικαιώματα των ίσων ευκαιριών ;

Προκειμένου να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις λόγω φύλου, η ΕΕ πρώτη από όλους, ενέκρινε ευρωπαϊκή νομοθεσία για να εξασφαλίσει την ισότητα στα πλαίσια της απασχόλησης, της κατάρτισης, των συνθηκών εργασίας και της κοινωνικής ασφάλισης.

Τα ευρωπαϊκά δικαιώματα ίσως ευκαιριών συνοπτικά :

- Οι άνδρες και οι γυναίκες δικαιούνται ίσες αμοιβές για ίση εργασία ίσης αξίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημοσιεύσει κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά το τι, στην πράξη, πρέπει να θεωρείται ίση εργασία.
- Στις γυναίκες πρέπει να δοθούν οι ίδιες ευκαιρίες με τους άνδρες όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την κατάρτιση, τη συνεχή κατάρτιση, την εξέλιξη της σταδιοδρομίας και την απασχόληση. Συνεπώς, η διατύπωση των αγγελιών για θέσεις εργασίας πρέπει να είναι ουδέτερη ως προς το φύλο.
- Τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης επαγγελματικά και θεσμικά) πρέπει να χορηγούν ίσες παροχές τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες.
- Οι αρχές πρέπει να μεταχειρίζονται τις γυναίκες που επιθυμούν να είναι αυτοαπασχολούμενες με τον ίδιο τρόπο με τους άνδρες που δημιουργούν τις επιχειρήσεις τους.

α Οι εργαζόμενες γυναίκες δικαιούνται επιδόματος και άδειας κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 ανέκυψαν ορισμένα προβλήματα όσον αφορά την εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών. Παραδείγματος χάρη, τα θύματα των διακρίσεων κανονικά έπρεπε να αποδείξουν στο Δικαστήριο τόσο την ύπαρξη όσο και τη φύση των διακρίσεων. Περαιτέρω, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέδωσε δύο σαφείς αποφάσεις ως προς το ότι διάφορες ρυθμίσεις με ποσοτώσεις φύλου (θετική διάκριση) ήταν αντίθετες με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την ισότητα των ευκαιριών. Κατά συνέπεια, στη δεκαετία του 1990, η ΕΕ τροποποίησε τη νομοθεσία της και ενέκρινε μια οδηγία που αντιστρέφει το βάρος της απόδειξης. Τώρα το βάρος κατά κανόνα φέρει ο εναγόμενος για να αποδείξει ότι δεν έγιναν παράνομες διακρίσεις εις βάρος του ενάγοντα λόγω φύλου. Η θετική διάκριση επιτρέπεται πλέον δυνάμει της συνθήκης του Άμστερνταμ. Έτσι, οι κανόνες προαγωγής που δίνουν προτεραιότητα στις γυναίκες στην περίπτωση ίσων προσόντων με τους άνδρες είναι πλέον σύμφωνοι με το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Ποιο είναι το νόημα και ο σκοπός της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου ;

Οι διακρίσεις κατά των γυναικών δεν είναι πάντα έκδηλες συχνά είναι έμμεσες, κρυμμένες πίσω από φαινομενικά ουδέτερους κανόνες. Παραδείγματος χάρη, οι τοπικές δημόσιες μεταφορές σε ολόκληρη την ΕΕ χρησιμοποιούνται κυρίως από γυναίκες. Οι αποφάσεις σχετικά με τις αλλαγές των ωραρίων ή των εισιτηρίων δεν

περιλαμβάνουν καταρχάς, πτυχές που συνδέονται με το φύλο. Ωστόσο, στην πράξη, επηρεάζουν κυρίως την καθημερινή ζωή των γυναικών. Εάν θέλουμε να λάβουμε σοβαρά υπόψη την ισότητα των ευκαιριών, πρέπει αυτή να θεωρηθεί ως αποστολή που καλύπτει τα πάντα και οι αρμόδιοι λήψης πολιτικών αποφάσεων πρέπει να το γνωρίζουν. Συνεπώς η Ε.Ε. ακολουθεί μια νέα προσέγγιση που αποβλέπει στην εδραίωση της ισότητας των ευκαιριών : την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών σε όλες τις δράσεις και πολιτικές (mainstreaming). Αυτό σημαίνει με άλλα λόγια ότι ισότητα των ευκαιριών συμπεριλαμβάνεται σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα. Η συνθήκη του Άμστερνταμ αναφέρεται συγκεκριμένα στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ως υποχρέωση της Ε.Ε.

Σε επίπεδο Ε.Ε., η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου έχει ήδη εισαγάγει την ισότητα των ευκαιριών στους στόχους μεγάλου αριθμού προγραμμάτων της Ε.Ε. Τα προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και νεολαίας πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα μέτρα που χρηματοδοτούν δεν εφαρμόζονται εις βάρος των γυναικών και των κοριτσιών. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις, όπως το πολυετές πρόγραμμα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η ΕΕ έχει θεσπίσει ποσοτώσεις. Τουλάχιστον ένα σχέδιο στα τρία που χρηματοδοτείται δυνάμει προγράμματος αυτού πρέπει να ευνοεί τις γυναίκες επιχειρηματίες. Η ΕΕ προσπαθεί επίσης να εξασφαλίσει ότι οι γυναίκες εμπειρογνώμονες απ΄οτελούν το 40% τουλάχιστον των μελών των συμβουλευτικών

επιτροπών και άλλων εξειδικευμένων φορέων. Η ισότητα των ευκαιριών έχει καταστεί αναπόσπαστο τμήμα όχι μόνο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση αλλά και της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ανάπτυξης της ΕΕ, για παράδειγμα. Γ πολιτική ευαισθητοποίηση και η αντίστοιχη νομοθεσία είναι, πραγματικά, εξαιρετικά σημαντικά στοιχεία για την εξασφάλιση της ισότητας των ευκαιριών ανδρών και γυναικών για να επιτευχθεί όμως ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα σχετικά με τις πολλές μορφές διακρίσεων κατά των γυναικών, η ΕΕ διαπιστώνει επίσης την αναγκαιότητα ειδικών προγραμμάτων και μέτρων. Οι γυναίκες είναι τα κύρια θύματα της βίας στην οικογένεια και της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία. Οι γυναίκες επίσης αποτελούν αντικείμενο εμπορίας ως δούλοι με σκοπό την πορνεία. Η Ε.Ε. συμμετέχει στον αγώνα κατά αυτών των μορφών κακομεταχείρισης και εξευτελισμού των γυναικών μέσω των προγραμμάτων της Daphne και STOP. Το πρόγραμμα Daphne υποστηρίζει μέτρα για την καταπολέμηση της βίας κατά των παιδιών, των νέων και των γυναικών, ενώ το πρόγραμμα STOP βοηθά τα κράτη μέλη να συντονίσουν τα μέτρα τους προκειμένου να προληφθεί του δουλεμπόριο και η σεξουαλική εκμετάλλευση.

Η καταπολέμηση των διακρίσεων και του αποκλεισμού

Στις δημοκρατίες, με άλλα λόγια σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., δεν αμφισβητείται η ισότητα ενώπιον του νόμου. Στην καθημερινή ζωή όμως, πολλοί άνθρωποι υφίστανται διακρίσεις χωρίς κανένα αντικειμενικό λόγο. Ένα έγχρωμο άτομο ενδέχεται να μην μπορεί να βρει ένα διαμέρισμα ή ένα άτομο με ειδικές ανάγκες ενδέχεται να μην μπορεί να βρει θέση εργασίας παρά την εξαιρετική του εκπαίδευση. Οι διακρίσεις έχουν πολλά πρόσωπα και εξακολουθούν να διαπιστώνονται σε ολόκληρη την Ε.Ε. Σε μια έρευνα της Ε.Ε. το 1997, το 33% των πολιτών της Ε.Ε. που ρωτήθηκαν ανέφεραν ότι συχνά ή σε ορισμένες περιπτώσεις θεωρούσαν τους εαυτούς τους ρατσιστές. Η ξеноφοβία, ο αντισημιτισμός και οι άλλες μορφές διάκρισης παραβιάζουν τα βασικά δικαιώματα των εν λόγω ατόμων.

Για πολλά χρόνια, τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. χρησιμοποίησαν διακηρύξεις, ενημερωτικές εκστρατείες και άλλα μέσα, ιδίως μέτρα που απέβλεπαν στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης του κοινού, για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Η Ε.Ε. όμως δεν μπορούσε να προχωρήσει περαιτέρω, εξαιτίας της έλλειψης νομικής βάσης. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε συζητήσεις σχετικά με το κατά πόσο η ΕΕ χρειάζεται μια διακήρυξη δικαιωμάτων και σχετικά με το πώς ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να συμπεριληφθεί στη Συνθήκη. Αν και η συνθήκη του Άμστερνταμ δεν έδωσε στην Ε.Ε. έναν κώδικα θεμελιωδών

δικαιωμάτων προέβη σε σαφή δήλωση υποστήριξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τι μπορεί να κάνει η ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων ;

Όλες οι χώρες της Ε.Ε. διαθέτουν διατάξεις για την καταπολέμηση των διακρίσεων, κυρίως στο σύνταγμα τους ή με τη μορφή ειδικής νομοθεσίας. Οι εθνικές κυβερνήσεις θα παραμείνουν και στο μέλλον αρμόδιες για την προστασία των πολιτών τους από τις διακρίσεις. Ωστόσο, προκειμένου να υποστηριχθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες στα οποία βασίζεται η ΕΕ και λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της ελεύθερης κυκλοφορίας, την εσωτερική αγορά και τη διεύρυνση της Ε.Ε., βη ΕΕ προχωρεί προς μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Η βάση για τη στρατηγική αυτή παρέχεται από τη συνθήκη του Άμστερνταμ.

Το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπόνησε ορισμένες σημαντικές προτάσεις ειδικών μέτρων δυνάμει του άρθρου 13 με σκοπό την αλλαγή της στάσης που υποκρύπτεται πίσω από τις διακρίσεις. Η πρώτη πτυχή των μέτρων αυτών είναι η αποτελεσματική προστασία. Η δέσμη των προτάσεων περιέχει ένα πρόγραμμα δράσης κατά των διακρίσεων και δυο οδηγίες - πλαίσιο που αποσκοπούν στην εξασφάλιση ενός κοινού ελάχιστου νομικού προτύπου σε ολόκληρη την Ε.Ε. για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων στην εργασία. Το κύριο ζήτημα είναι η σημασία και η εφαρμογή της αρχής της μη εφαρμογής διακρίσεων. Παραδειγματος χάρη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει

η παρενόχληση στην εργασία να θεωρηθεί έμμεση διάκριση και συνεπώς απαράδεκτη. Επιπλέον των πρωτοβουλιών αυτών, η Ε.Ε. διευρύνει επίσης το πεδίο δράσης του ΕΚΤ συμπεριλαμβάνοντας την καταπολέμηση των διακρίσεων και παρέχοντας μεγαλύτερο περιθώριο δράσης σε όλους τους κοινωνικούς παράγοντες.

Πως προωθεί η Ε.Ε. την κοινωνική ένταξη ;

Η πολιτική κατά των διακρίσεων συνδέεται στενά με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κύρια θέματα της φτώχειας και της ανεργίας στην ΕΕ είναι εκείνες οι ομάδες πληθυσμού που αποτελούν συχνά στόχους εμπαιγμού, απόρριψης ή διάκρισης. Περιλαμβάνουν γυναίκες διαφορετικής εθνικής καταγωγής, ηλικιωμένους και άτομα με ειδικές ανάγκες. Από τη δεκαετία του 1980 η Ε.Ε. έχει δεσμευθεί στη συνδρομή των ατόμων που βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνίας και στο μέλλον θα πράξει ότι είναι δυνατό για την ενσωμάτωση των αποκλεισμένων. Ανεξάρτητα από την οικονομική επιτυχία της ΕΕ και παρά την υποδειγματική φύση ορισμένων συστημάτων κοινωνικής προστασίας των κρατών μελών, ο αριθμός των ατόμων που ξεφεύγουν από τον ιστό ασφαλείας έχει αυξηθεί σε ολόκληρη την ΕΕ από τη δεκαετία του 1980 και μετά. Τα άτομα αυτά εξαρτώνται από το ελάχιστο εισόδημα που δίνει το κράτος ή από την φιλανθρωπία. Η ανεργία, η κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών, η διάκριση ως αποτέλεσμα σωματικής ή διανοητικής μειονεξίας και η φθορά του ρόλου της οικογένειας μπορούν όλα να οδηγήσουν στον αποκλεισμό από την κοινωνία.

Η Ε.Ε. έχει εφαρμόσει κατά το παρελθόν ένα ευρύ φάσμα ειδικών μέτρων. Τα προγράμματα για τη φτώχεια συνέβαλαν στην προώθηση της ένταξης των μειονεκτούντων ατόμων, ενώ το πρόγραμμα Heilos βοήθησε τα κράτη μέλη και τις ΜΚΟ να επεκτείνουν τις προσπάθειές τους για την παροχή βοήθειας στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Σήμερα, η ΕΕ δεσμεύεται σε μια ευρεία στρατηγική, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας με τα κράτη μέλη, τις ΜΚΟ και τους κοινωνικούς εταίρους. Ο στόχος είναι η αντιμετώπιση του προβλήματος στην πηγή του και η παροχή βοήθειας στους ανθρώπους ώστε να μπορέσουν οι ίδιοι να βοηθήσουν τον εαυτό τους.

Όπως και στον τομέα της ισότητας των ευκαιριών γυναικών και ανδρών, οι ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες πρέπει να αποτελέσουν αναπόσπαστο τμήμα όλων των πολιτικών της Ε.Ε. Έτσι, η ΕΕ συνεκτιμά το γεγονός ότι ένας στους δέκα πολίτες της Ε.Ε. σε ηλικία εργασίας έχει σωματική ή διανοητική μειονεξία. Το ΕΚΤ και η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση διαδραματίζουν όλο και πιο σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής πολιτικής για την ενσωμάτωση. Επιπλέον, η Ε.Ε. προτίθεται να προωθήσει την ένταξη των μειονεκτούντων ατόμων μέσω ειδικών προγραμμάτων και σχεδίων. Παραδείγματος χάρη, πρότεινε ένα πρόγραμμα δράσης για την ένταξη των προσφύγων και με βάση ένα νέο άρθρο της συνθήκης του Άμστερνταμ, θα εγκρίνει συγκεκριμένα μέτρα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η πορεία προς τα εμπρός : η ευρωπαϊκή πολιτική απασχόλησης και η κοινωνική πολιτική πέραν του 2000

Το αποτέλεσμα της συνόδου κορυφής της Ε.Ε. του Μαρτίου του 2000 στη Λισσαβόνα για την οικονομική μεταρρύθμιση, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή επιβεβαίωσαν τη δέσμευση για μια νέα οικονομική και κοινωνική ατζέντα για το έτος 2000 και μετά. Η Ευρώπη πρέπει να κινηθεί προς τα εμπρός στην οικονομία με βάση τη γνώση και να δημιουργήσει μια «ηλεκτρονική Ευρώπη». Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συμφωνήσαν επί ενός νέου στρατηγικού στόχου για την Ε.Ε. για την επόμενη δεκαετία : να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Συμφώνησαν ότι θα πραγματοποιείται μια σύνοδος κορυφής της Ε.Ε. κάθε άνοιξη που θα εξετάζει οικονομικά και κοινωνικά θέματα και θα εξασφαλίζει τη συνολική συνοχή και την αποτελεσματική παρακολούθηση της προόδου.

Στη Λισσαβόνα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. υποσχέθηκαν να αυξήσουν ουσιαστικά τις επενδύσεις τους στην εκπαίδευση και να ενισχύσουν τη συνεργασία τους προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι οι δυνατότητες που προσφέρουν οι σύγχρονες υπηρεσίες επικοινωνιών θα είναι προσιτές σε όλους. Έδωσαν επίσης ιδιαίτερη έμφαση στον εκσυγχρονισμό του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και στην ανάπτυξη ενός ενεργού κράτους πρόνοιας. Για πρώτη φορά, τα συμπεράσματα δίνουν μεγάλη σημασία στην

κοινωνική ένταξη και στην αναγκαιότητα δραστηριότητας της Ε.Ε. στον τομέα αυτό. Θα αναληφθούν ενέργειες ώστε να υπάρξει πιο αποφασιστικός αντίκτυπος στην εξάλειψη της φτώχειας, θέτοντας επαρκείς στόχους που θα εγκριθούν από το Συμβούλιο έως το τέλος του 2000.

Η σύνοδος κορυφής της Λισσαβόνας υποστήριξε επίσης την ιδέα ότι η Ε.Ε. το 2000 πρέπει να εγκρίνει μια νέα ατζέντα κοινωνικής πολιτικής. Αυτή η απόφαση – πλαίσιο θα αποτελέσει το διάδοχο του προγράμματος κοινωνικής δράσης 1998-2000. Η σημαντική της αποστολή θα είναι να ξεκινήσει έναν «ενάρετο κύκλο» με την καλύτερη σύνδεση της δράσης στην απασχόληση, στην κοινωνική προστασία, στην κοινωνική ένταξη, στον κοινωνικό διάλογο, στην ισότητα των ευκαιριών και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Θα διαρθρώσει επίσης τον τρόπο με τον οποίο το ΕΚΤ θα υποστηρίξει την πολιτική, ιδίως τη στρατηγική για την απασχόληση.

Ελπίζουμε ότι αυτή η νέα ατζέντα, η οποία δίνει έμφαση στην «ποιότητα» ως την κινητήρια δύναμη μιας οικονομίας με μεγάλες επιδόσεις, περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς, θα εδραιώσει περαιτέρω τις προσπάθειες της Ε.Ε. για την προώθηση της απασχόλησης, της ευημερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης για όλους τους πολίτες της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. **ΑΛΕΞΑΚΗΣ Π.** Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση εκδ. Σάκκουλα Αθήνα 1994.
2. **ΣΑΡΡΗΣ Ν.** Ευρωπαϊκή Ενοποίηση. εκδ. «ΕΛΛΗΝ» Αθήνα 1993
3. **ΧΥΤΗΡΗΣ Θ.** Τα Οικονομικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκδ. «Παρατηρητής» ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1993

β. Ξενόγλωσση

1. **HARRIS N.** European Business Macmillan Business 1996
2. **SOMERS F.** European Community Economics 1995
3. **ARTIS M.J.AND LEE N.**
The Economics of the European Union : Policy and Analysis,
Oxford University press, 1994.